

El Renaixement tortosí sota l'òrbita clerical

Josep Bayerri Raga,
periodista

Durant el primer quart del segle xvi, coincidint amb la primera etapa del Renaixement, es va viure el moment àlgid quant a la preeminència de Tortosa en relació amb el conjunt del país. La població de la ciutat superava amb escreix els quatre mil veïns, xifra molt significativa aleshores, fet que representava un 2,5 per cent del total de Catalunya, i només estava superada per Barcelona (30.600 habitants), Perpinyà i Lleida. La ciutat era un destacat nucli urbà per a ser centre d'intercanvi comercial atesa la seua situació com a eix de les comunicacions costaneres amb les de l'interior peninsular per la via de l'Ebre; un lloc de pas, cosa que suposava de trobada i convivència de cultures. Crida l'atenció, però, constatar que el 1553 dels 988 focs (expressió que es corresponia a cases on es vivia) que hi havia a Tortosa vuit eren monestirs o convents i 89 habitatges de capellans, en total prop de 200 religiosos, el cinc per cent de la població, xifra inflacionària que demostra la relació quantitativa de l'Església tortosina respecte al conjunt local. Però la importància era sobretot qualitativa pel nivell dels mandataris de l'estat clerical.

No és arriscat dir que durant el primer Renaixement el sector més influent de la vida tortosina era l'Església personificada en el bisbat i els ordes religiosos. La diòcesi de Tortosa era una de les més extenses; incloïa gairebé tota l'actual província de Castelló (fins a Almenara-Sagunt), més de la meitat sud de la de Tarragona (des de l'Hospitalet i

Quan es parla del Renaixement a Tortosa es fa esment a la singularitat de la ciutat en els aspectes econòmic, comercial, cultural, militar, social, entre altres, però no gaire sobre la importància de les institucions religioses quan va ser potser l'àmbit en què tingué una major projecció fins i tot a escala universal.

El pati del Reial Col·legi de Sant Jaume i Sant Maties, avui seu de l'arxiu històric de Tortosa, va ser possible pel mecenatge de l'emperador Carles d'Àustria a instàncies del dominic Baltasar Sorí

Vandellòs amb part del Priorat) i fins i tot pobles de Lleida, com Maials, i l'arxiprestat aragonès de Calaceit (amb Cretes, Lledó i Arenys). Ser titular del bisbat estava molt cobejat per les seues destacades rendes. Així s'explica que el rei Ferran d'Aragó reservés la mitra tortosina per al seu nebot Alfons d'Aragó, a la qual accedí quan només tenia vint anys i on va romandre durant 37 anys (1475-1512) fins que va ser nomenat arquebisbe Primat de Tarragona. Durant estos anys va ocupar importants funcions properes a la cort del monarca, la qual cosa va fer que les estades a la ciutat fossin prou

espaïades.

Quatre anys després quan el nou rei i emperador Carles d'Àustria va prendre possessió dels seus dominis a la península Ibèrica va enviar com a mandatari el que havia estat preceptor, el rector de la Universitat de Lovaina Adrià d'Utrecht. Alhora el va nomenar bisbe de Tortosa, regent dels regnes peninsulars i l'any següent seria designat cardenal. Fa tres anys es va complir el mig mil·lenni de la seua consagració episcopal (1516) i d'aquí a tres anys la seua elecció com a papa de Roma (1522). La primera data va passar desapercibuda, ni tan sols

la Festa del Renaixement ho tingué en compte, tot i tractar-se d'un dels personatges més rellevants de la Tortosa d'aquella època. Potser la propera celebració serà més lluïda.

Li succeí a la mitra tortosina el que era el seu secretari i home de confiança, també holandès, Guillem Enchifort (1523-1534), que mai va arribar a visitar Tortosa, i va residir a Roma com a cardenal i membre de la Cúria. Encara, poc després, seria nomenat bisbe tortosí Jeroni de Riquesens (1542-48), membre d'una de les famílies més poderoses d'aquells temps, que havia estat president de la Generalitat fins a l'any an-

terior. L'altre tortosí que va ser president de la Generalitat durant els darrers anys de la centúria també eclesiàstic i abat de Poblet (1583-98) va ser Francesc Oliver de Boteller al palau del qual va residir Felip II 12 dies durant la seua visita a la ciutat el 1585.

Tot i la limitada presència d'estos eclesiàstics, el seu rang i proximitat al poder atorgaven un elevat nivell d'influència que exercien els seus administradors i hòmens de confiança residents a Tortosa que, estos sí, intervingueren directament en la major part d'afers locals com apareixen a les cròniques de l'època.

La segona meitat del segle xvi, la darrera etapa del Renaixement, fou la del domini dels religiosos dominicans. Entre 1560 i 1585 foren bisbes de Tortosa dos preeminentes freres de l'orde: Martín de Córdoba Mendoza, fill dels comtes de Cabra i Juan Izquierdo, provincial de l'orde dels Predicadors. Darrere d'ells, però, la figura singular del teòleg valencià Baltasar Sorí, que aconseguí de l'emperador el finançament dels reials col·legis. El primer, el de Sant Jaume i Sant Maties, acabat el 1564, amb l'element arquitectònic més rellevant del Renaixement a Catalunya: el seu pati. El segon, el de Sant Jordi i Sant Domenec, beneït el 1578, on s'instal·là el centre de formació dels Dominicans a la Corona d'Aragó, que assoliria el reconeixement d'universitat pontifícia pel papa Climent VIII l'any 1600 i universitat reial per disposició del rei Felip IV el 1645, quan ja el Renaixement havia quedat enrere.

Tant de bo que els estudiosos historiadors tortosins ens aprofundisquen en estos temes que aquí només es perfilen des d'una apressada crònica periodística. ■